

Inspiratiefestival Natuur, Klimaat en Energie

provincie Drenthe

In samenwerking met

PERMANENT BETA

BRIDGING BRAINS, TECH AND CULTURE

Buiten de gebaande paden

Buiten de gebaande paden

Terugdringing van de CO₂-uitstoot, afscheid van fossiele brandstoffen, circulaire landbouw, een klimaatbestendig watersysteem; net als de rest van de wereld, staat Drenthe voor grote opgaven en transities. Op 19 juli organiseerde de provincie Drenthe samen met Permanent Beta het inspiratiefestival 'Natuur, Klimaat en Energie' rond de vraag hoe partijen in de provincie er samen voor kunnen zorgen dat ontwikkelingen op deze terreinen hand in hand gaan. Een kleine tachtig ondernemers, beleidsmakers en adviseurs, werkzaam in een van deze aandachtsgebieden of juist op het snijvlak van meerdere daarvan werden van harte uitgenodigd om buiten de gebaande paden te denken. Geïnspireerd door een viertal lezingen, deelden zij hun ideeën in intensieve labsessies, speelden zij mee in de energy game en maakten zij een verbeelding van Drenthe in 2030.

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe, oktober 2018

Inhoud

Een woord vooraf door de gastheren

Ruben Lentz, bureau BLOC

Iconische waarden van Drenthe bieden fantastische aanknopingspunten voor innovatieve verdienmodellen

Teo Wams, Natuurmonumenten

Klimaatverandering verlangt dat we functies combineren en dat we meebewegen met de natuur

Bouwe de Boer, Fossylfrij Fryslân

Kom met dingen waar mensen écht op zitten te wachten

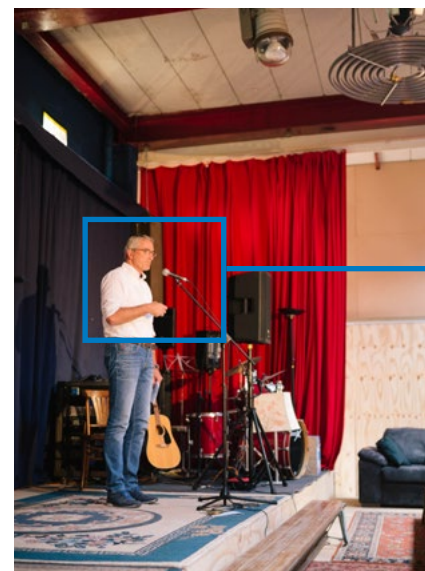
Martijn Aslander, Permanent Beta

Een hunebed bouwen doe je zo

Een woord vooraf door de gastheren

Henk Jumelet, gedeputeerde Natuurlijk Platteland: "We staan voor grote opgaven en natuur is daar een van. Er liggen prachtige kansen om de krachten van de natuur te gebruiken. Voor de Drent is dat niets nieuws; dat wordt hier al heel lang gedaan. De natuur kan ons veel brengen, alles komt uit de grond voort. Inspireer elkaar en durf buiten de gebaande paden te denken. Heb oog voor de balans tussen beleven, benutten en beschermen van de natuur. Samen kunnen we Drenthe nóg mooier maken."

Tjisse Stelpstra, gedeputeerde Energie: Het is gigantisch wat we de komende jaren aan doelen op ons bord hebben liggen. In Drenthe pakken we de opgaven samen en van onderop aan. Daarbij staan wij als college voor de uitdaging om taboes te doorbreken. Mensen willen alles, maar van de natuur, de landbouw en hun eigen huis moeten wij - de politiek - afblijven. Hoe kunnen wij nu al die plekken slim en creatief gebruiken voor de energietransitie? Drenthe kiest voor het combinatiemodel, voor het samen met de inwoners bedenken van mooie manieren om de opgaven te mixen."

Ruben Lentz, conceptontwikkelaar bij bureau BLOC

Iconische waarden van Drenthe bieden fantastische aanknopingspunten voor innovatieve verdienmodellen

Ruben Lentz is stedenbouwkundige en conceptontwikkelaar bij het creatieve bureau BLOC in Rotterdam. Een team van ingenieurs, vrijetijdsdeskundigen, juristen, landschapsplanologen en ontwerpers ontwikkelt - niet zelden spraakmakende - projecten, concepten en strategieën op het snijvlak van energie, toerisme, wonen en werken. In uiteenlopende samenwerkingsverbanden, zowel in opdracht als op eigen initiatief, wordt gezocht naar innovatieve oplossingen om de maatschappij mooier, duurzamer en gezonder te maken op basis van een gezond economisch perspectief.

De waarde van projecten wordt vaak uitsluitend uitgedrukt in geld of, zoals in de bouwsector, in vierkante meters. Bij BLOC kijken we op een andere manier naar meerwaarde en proberen we van daaruit projecten van de grond te krijgen. Meerwaarde in onze optiek komt tot uitdrukking in kwaliteiten die in een gebouw of in de openbare ruimte samenkomen, bijvoorbeeld een inspirerende, gezonde plek om te werken, een plek om anderen te ontmoeten, een plek waar werkgelegenheid wordt geboden. Wij spreken daarom niet van business cases, maar van value cases.

Soms is het nodig om serieuze innovatieve ontwikkelingen in beweging te brengen met behulp van wilde, spraakmakende ideeën. Zo hebben we in 2015 het plan voor de Dutch Windwheel in Rotterdam gepresenteerd, een 174 meter hoog reuzenrad dat tegelijk een toeristische attractie, een woonplek, een hotel en een duurzame energie-opwekker is. Het plan kreeg wereldwijd veel publiciteit en het duurde niet lang of grote bedrijven en kennisinstellingen stonden in de rij om mee te doen. Er is inmiddels een consortium gevormd dat een innovatieprogramma voor thema's als energie, water, bouw, intelligentie en beleving heeft opgesteld en er zijn verschillende projecten gedefinieerd en uitgewerkt. Van een wild idee voor een attractie is de Windwheel uitgegroeid tot een serieus project dat daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

In 2020 wordt in Eindhoven 'Dutch Mountains' opgeleverd, het grootste houten gebouw ter wereld. We hebben het concept samen met onder andere schoonmaakbedrijf Asito, ICT-bedrijf Dell en installateur Spie ontwikkeld. 'Dutch Mountains' is een maximaal zelfvoorzienend verblijfs- en werklandschap. Het geheel is geen optelsom van verhuurbare vierkante meters, maar een totaalsysteem van diensten met een bijpassend exploitatie- en organisatie-model. Alles draait om de gebruiker. Het gebouw kan flexibel meebewegen met veranderende marktomstandigheden en slimmere energieoplossingen. Alle onderdelen zijn recyclebaar.

Voor UNESCO Werelderfgoed Kinderdijk Kinderdijk zorgden wij voor een nieuwe aansluiting op het Waterbusnetwerk. De stichting die de molens beheert zat in een hele moeilijke financiële situatie, terwijl de groeiende bezoekersstroom per touringcar voor steeds meer overlast in de omgeving zorgde. Verschillende problemen en kansen zijn integraal en door de gezamenlijke gebiedspartijen opgepakt: bezoekers beleven meer, geven meer geld uit en veroorzaken minder hinder. Er is een duurzaam exploitatie- en groeimodel tot stand gekomen. De Waterbus vertrekt onder meer vanaf de Erasmusbrug in Rotterdam en vaart inmiddels langs meerdere publiekstrekkers en steden.

Zulke ontwikkelingen kunnen ook in Drenthe in gang worden gezet. De provincie maakt op mij een progressieve indruk. Hier liggen kansen bij uitstek om meerwaarde te creëren in relatie tot vraagstukken rond CO₂, stikstof, stress en klimaatverandering. Drenthe kan bijvoorbeeld inspelen op de groeiende behoefte van mensen naar een 'retreat' plek waar zij zich kunnen afsluiten van prikkels. Ook een kansrijke trend is de digitale nomade. Dat zijn mensen die dankzij internet overal ter wereld kunnen werken. Drenthe kan co-working spaces voor hen maken. En op basis van slimme interactie met het landelijk gebied kunnen steden circulair, inclusief en schoner worden gemaakt. Drenthe als stadspark van Nederland. De iconische waarden van Drenthe, zoals stilte, ruimte, duisternis en schone lucht, zijn fantastische uitgangspunten voor onderscheidende verdienmodellen.

CO₂-eductie in Drentse veengebieden

onder leiding van geohydroloog Sytse Kroes

Sytse Kroes is geohydroloog en directeur en mede-eigenaar van Weusthuis en Partners in Groningen. Het bureau is gespecialiseerd in het management van projecten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling in het stedelijk en landelijk gebied. In Friesland geeft Sytse Kroes leiding aan het programma dat zich richt op vertraging van bodemdaling in het veenweidegebied, maar dan wel zodanig dat de landbouwfunctie blijft behouden. Bodemdaling leidt tot tonnen CO₂-uitstoot, hoge maatschappelijke kosten en verlies van landschappelijke en archeologische waarden. Gebiedspartners zijn hier onder andere op zoek naar nieuwe vormen van landbouw die passen bij nattere omstandigheden.

Quotes uit de labsessie 'co₂-reductie in Drentse veengebieden'

- In Drenthe ligt een behoorlijke opgave voor de reductie van CO₂-uitstoot. Veengebieden dragen in belangrijke mate bij aan dit probleem. Tegengaan van bodemdaling - landelijk gaat het om een halve tot twee centimeter per jaar - vraagt om creatieve oplossingen. Als de veenlaag nog maar 20 tot 25 centimeter dik is, is er niets meer aan te doen.
- De voornaamste oplossing is nathouden van het veen, maar juist in de Drentse veengebieden worden op grote schaal zetmeelaardappelen en suikerbieten verbouwd. De klassieke oplossing van het probleem is sturing op basis van waterpeilen. Bij innovatieve oplossingen komt het erop aan om combinaties te maken in de keten, zodanig dat de landbouw grootleverancier van de opgave wordt.
- Rond Valthermond, waar nog sprake is van diepliggende veenpakketten, zijn partijen in gesprek over vernatting in combinatie met ander landgebruik, bijvoorbeeld zonneparken en nieuwe teelten. Boeren in het gebied willen wel, maar er moet uiteraard voldoende te verdienen blijven. Bij natte teelten hoeft niet per se aan voedsel en veevoer te worden gedacht. Zo kan lisdodde worden toegepast als isolatiemateriaal in de bouw.
- De Veenkoloniën volplanten met bomen voor CO₂-opslag is vanuit landschappelijk oogpunt geen voor de hand liggende optie. Ook niet omdat de CO₂-opslagcapaciteit van de humuslaag in de veenbodem vele malen groter is dan die van bomen. Buiten het veengebied is het zaak om de bodem te verbeteren door het organische-stofgehalte in de toplaag van akkers omhoog te brengen. Het is belangrijk dat boeren daar in hun bedrijfsvoering op inspelen. Dat betekent: minder kunstmest, meer groen.
- Op veengrond waar sprake is van veengaten of trekaten willen grondeigenaren zonneparken inrichten. Voor landbouw is dit namelijk geen fijne grond. Op een zonnepark mag de grond zelfs onder water worden gezet; dankzij de reflecterende en koelende werking van het wateroppervlak kan de opbrengst aan zonne-energie met wel dertig procent toenemen. Bovendien is vernatting bevorderlijk voor de biodiversiteit. Wel is het zaak om bij zonneparken te waken voor verrommeling van het landschap.
- Een andere effectieve oplossing is onderwaterdrainage: drains die 10 tot 20 centimeter onder het slootpeil worden aangelegd zorgen in droge perioden voor infiltratie van slootwater in percelen. Zo wordt voorkomen dat de grondwaterstand ver onder het slootpeil zakt. De grond blijft vochtig en dus zuurstofloos en dat zorgt voor afremming van veenoxidatie.
- In verschillende provincies worden proeven gedaan met Valuta voor Veen. Dit is een systeem van vrijwillige CO₂-compensatie. Burgers, bedrijven en boeren kunnen een vrijwillige bijdrage leveren ter compensatie van de kosten die verhoging van het waterpeil voor boeren met zich meebrengt. Het systeem is te vergelijken met de aanplant van een boom bij het maken van een vliegreis. Valuta voor Veen is een mooie manier om afkoopgelden in Nederland zelf te laten landen.
- Bij de aanpak van het probleem in Drenthe past een Drents antwoord. Ontwikkel per gebied en samen met alle gebiedspartners - dus niet alleen de landbouw - een visie en een strategie. Een gezamenlijke aanpak is voorwaarde voor draagvlak. Maak het gebiedsplan onderdeel van de Omgevingsvisie en stem wet- en regelgeving daarop af. Centrale sturing is essentieel; de overheid moet meer regie nemen en meer doen dan alleen faciliteren. Ook is een langjarige visie nodig, voor meer dan vier jaar.

Teo Wams, directeur Natuurbeheer bij Natuurmonumenten

Klimaatverandering verlangt dat we functies combineren en dat we meebewegen met de natuur

Teo Wams is als directeur Natuurbeheer verantwoordelijk voor het beleid met betrekking tot de zorg voor natuurgebieden en cultuurhistorische elementen van Natuurmonumenten.

Onze omgang met de groene ruimte en de druk van de klimaatverandering op het groene systeem vragen om een paradigmaverandering. Nederland is kampioen dijkenbouwen, onze landbouw behaalt de hoogste productie per hectare en we zijn sterk in het creëren van nieuwe natuur. Maar op basis van alleen functiescheiding en technische oplossingen redden we het niet langer. Daar is de ruimte te schaars en de grond te duur voor.

Met klimaatbuffers is de afgelopen jaren een eerste belangrijke stap gezet. Voor mij was dat een echte eyeopener. Niet de techniek, maar de werking van het systeem, zoals de natuurlijke sponswerking, is leidend. De waterbergingsgebieden zorgen voor verhoogde veiligheid, zijn goed voor de biodiversiteit en leveren prachtige landschappen en recreatieve mogelijkheden op. Bij dit systeem is sprake van klimaatadaptie. Maar werkt de benadering 'functies verweven en met natuur meebewegen' ook bij mitigatie, bij vermindering van de CO₂-uitstoot? Ik denk het wel.

Veenoxidatie veroorzaakt drie procent van de CO₂-uitstoot in Nederland. Op wereldschaal bekeken zijn we in landbouw-bodems een hoeveelheid organische stof kwijtgeraakt die overeenkomt met het teveel aan CO₂ in de atmosfeer. Wij hebben de stofwisseling van de planeet behoorlijk verstoord, met Nederland als koploper dankzij intensief grondgebruik. Daarnaast hebben we te maken met een dramatische afname van insecten.

Natuur en landbouw hebben een belangrijk deel van de oplossing in handen, namelijk grond. Een verandering in grondgebruik kan een enorm positieve impact op klimaatverandering hebben en tegelijk een aantal problemen van bodemkwaliteit en vruchtbaarheid helpen oplossen. Het organische stofgehalte is belangrijk voor de vochthuishouding. Bodemdiversiteit is nodig voor een lagere ziektedruk. Meer koolstof in de diepere bodemlagen betekent een gezondere bodem en een onttrekking van koolstof aan de atmosfeer. En zo levert natuurinclusieve landbouw dubbele winst op. Daar zijn in de praktijk al veel mooie voorbeelden van te vinden.

Een belangrijke vraag in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel is hoe we de versterking van biodiversiteit lucratiever kunnen maken dan de afbraak ervan. We moeten op zoek naar kansrijke verdienmodellen, met name voor de landbouw. Dit is een gezamenlijke opgave voor alle relevante spelers en niet iets waar we alleen onze boeren voor kunnen laten opdraaien.

Wij hebben veel kennis van kringlopen. Om die kennis te kunnen gebruiken, is grondgebonden veehouderij cruciaal. Het voedsel voor koeien moet grotendeels van de eigen of in de omgeving gelegen grond komen en de mest van de koeien moet passen op de grond die de boer heeft.

Meer verweving met en benutting van natuurkrachten vraagt om een globale blik op het landschap. Hoe is het ontstaan en welke geologische en biologische mechanismen zijn er werkzaam? Hoe functioneerde het landschap voordat we over de middelen gingen beschikken om het volkomen naar onze hand te zetten en natuurverschijnselen aan banden te leggen?

Bij systeemgericht denken wordt de regierol van provincies en waterschappen steeds belangrijker. Leg het grondgebruik onder de loep van klimaatverandering, zowel vanuit het perspectief van adaptie als van mitigatie. Voor waterbuffering zal meer ruimte in de beekdalen nodig zijn. Zet in op herstel van groeiend veen, het tegengaan van veenoxidatie in overige veengronden en verhoging van het koolstofgehalte van bodems. Vrijwaar de grote natuur van windmolens en zonneparken. Stap met de waterhuishouding in een aantal gebieden over op 'functie volgt peil' en maak mooie overgangen en zachte contrasten tussen natuur en landbouw. Stimuleer natuurinclusieve landbouw en ga daarbij uit van grondgebondenheid.

Paradigmaverandering in de praktijk

onder leiding van Teo Wams

Quotes uit de labsessie 'paradigmaverandering in de praktijk'

- Samenwerken met natuurkrachten gaat niet automatisch, daar is een scherpe visie op ruimtelijke ordening voor nodig. De volgende stap is dus niet per definitie een kwestie van minder reguleren.
- Neem de Hunze als voorbeeld en kijk naar de maatschappelijke opgaven die op dezelfde hectares neerdalen. Daar komt het aan op slim organiseren van stapeling en koppeling van functies en doelen. Dit is Landschapontwikkeling 2.0.
- In Drenthe is de vraag naar ruimte groter dan de ruimte die er is. Functies, kwaliteiten en strategische opgaven moeten daarom worden gecombineerd, zodanig dat ze meerwaarde bieden aan en passen bij de Drentse ruimtelijke kwaliteit. Daartoe is het zogenoemde combinatiemodel in de provinciale Omgevingsvisie geïntroduceerd.
- De energie- en klimaatopgaven zijn nauw verbonden met het ineen-schuiven van natuur en landbouw. Maar ontwikkelingen komen moeizaam op gang. Begin met pilotprojecten om dat te doorbreken, bijvoorbeeld biodiversiteit op zonneparken.
- De burger wil van alles als het om natuur en landschap gaat. Maar hoe verhoudt zich dat tot zijn gedrag als consument? We zullen ons meer moeten gedragen naar wat we belangrijk vinden en dus bereid moeten zijn om een hogere prijs voor ons voedsel te betalen.
- In de Omgevingsvisie zouden we meer kunnen differentiëren naar natuurkwaliteit, door onderscheid te maken naar de Rembrandts onder de natuurgebieden en de gebieden waar het een onsje minder mag.
- Werken met natuur zit in het DNA van elke boer. En er zit duidelijk beweging in de sector. Het momentum is er. Jonge boeren hebben belangstelling voor natuurinclusieve landbouw en functiecombinaties. Ook bij gangbare boeren is een verschuiving zichtbaar. Veel van hen zijn lid van een agrarische natuurvereniging. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, dat na de zomer van 2018 in werking treedt en waarbij het gaat om functionele agrobiodiversiteit in de bedrijfsvoering, heeft effect op alle boeren.
- Boeren zijn veel kennis over natuurlijke processen kwijtgeraakt, bijvoorbeeld over de bodem. Hier ligt een belangrijke opgave voor het landbouwonderwijs.
- Praat niet over boeren, maar ga met ze in gesprek. Het gaat tenslotte over hun grond. Breng partners en stakeholders in gebieden goed in kaart en ga gebiedsgericht te werk. Daarbij doen natuurbeheerders er goed aan om ook kritisch naar hun eigen doelen en eisen te kijken; zij hoeven echt niet overal voor een 10 te gaan.
- Elke vier jaar bedenken de bestuurders wat goed is voor de provincie. Waarom maken zij geen beleid op basis van wat de bevolking wil ook op langere termijn? Dat vraagt om zorgvuldig verwachtingenmanagement, maar het levert ongetwijfeld ideeën voor verrassende functiecombinaties op.

Bouwe de Boer, projectleider Fossylfrij Fryslân

Kom met dingen waar mensen écht op zitten te wachten

Bouwe de Boer is energicoördinator bij de gemeente Leeuwarden. In 2017 en 2018 is hij kwartiermaker en projectleider van Fossylfrij Fryslân, een project dat geheel in het teken staat van de ambitie om de provincie fossielvrij te maken. Het project is onderdeel van Leeuwarden-Fryslân 2018 Culturele Hoofdstad.

Elke Fries weet waar het project Fossylfrij Fryslân over gaat en doet er op een of andere manier aan mee. Met spraakmakende acties en evenementen, groot- en kleinschalig, en stuk voor stuk bedacht door de 'mienskip' zelf, laten we zien dat een fossielvrije maatschappij heel goed mogelijk is. De belangstelling is overweldigend. Van de Elfwegentocht in juli, waarbij de hele provincie zich twee weken lang heeft verplaatst zonder ook maar een druppel benzine of diesel te verbruiken, heeft de NPO zelfs dagelijks verslag gedaan op tv. De verduurzaming van Friesland is met dit project beslist in een hogere versnelling gebracht. Of zoiets in Drenthe ook kan?

Heel belangrijk zijn de juiste setting en het juiste moment. In Friesland waren al zeker vijftig lokale energievoorzieningsorganisaties actief. Veel overheden, bedrijven, scholen, organisaties en burgers waren al enthousiast bezig met energieneutraal wonen, mobiliteitsplannen, energieprojecten op scholen en fossielvrije festivals. En er was ook iets wat al die initiatieven met elkaar verbond, namelijk liefde voor de natuur. Kortom, de basis was er. Maar om al die lokale bewegingen in één grote provinciale beweging bij elkaar te krijgen, heb je momentum nodig. Bij ons was het moment daar toen Leeuwarden tot Culturele Hoofdstad 2018 werd uitgeroepen. Dat was het perfecte vliegwiel.

Volgende belangrijke succesfactor is de manier waarop je het organiseert. Je wilt iedereen meekrijgen. Doe daarom dingen waar mensen echt op zitten te wachten. In Friesland hebben bedrijven, overheden, dorpen, scholen, groepen studenten en andere organisaties hun krachten gebundeld in Freonen fan Fossylfrij Fryslân. Freonen is Fries voor vrienden. Aan freonen worden drie voorwaarden gesteld: zij betalen iets, zij brengen nieuwe vrienden aan en zij doen iets. Tijdens bijeenkomsten van freonen gaat het telkens over: wat gaan we doen en hoe leuk gaan we het maken. Alles kan, zolang het maar niet fossiel is. De freonen bedenken het; initiatieven worden vanuit het project ondersteund. Freonen zijn er ook om kennis en ervaring met elkaar en met anderen te delen; zij vormen een grote netwerkorganisatie. Na 2018 wordt de Freonen-organisatie uiteraard gewoon voortgezet.

Het werkt als mensen zich in de evenementen en activiteiten herkennen. Zo wordt het afval in de groene containers en het afvalwater van de Friezen verwerkt tot het biogas waar taxi's en bussen in Friesland op rijden. Weten dat iets uit de eigen provincie komt, prikkelt enorm. Mensen vinden het fantastisch om te weten wat er met hun afval gebeurt en te voelen dat ze meedoen: 'ik doch mei!' En dan de laatste succesfactor die ik met Drenthe wil delen: als je denkt dat een idee niet haalbaar is, dan wordt het juist interessant. Verzin iets wat bizar is en wat niet kan, dan krijg je zoveel publiciteit dat het uiteindelijk wél kan.

In Drenthe moet een vergelijkbaar project op touw te zetten zijn. De provincie is redelijk dunbevolkt, er is volop ruimte. Veel gemeenten heeft Drenthe niet, dus samenwerken mag geen probleem zijn. En net als in Friesland, zijn hier veel fans van een groenere provincie te vinden. Nu is het alleen nog de vraag wat het momentum in Drenthe zou kunnen zijn. Mijn advies: haak op iets typisch Drents aan, iets waar alle Drenten warm voor lopen. Ga op zoek naar wat de Elfstedentocht van Drenthe zou kunnen zijn.

En wat als akkervogels geen trek hebben in een energielandschap?

onder leiding van Henk Jan Ottens

Henk Jan Ottens is akkervogelonderzoeker bij **Grauwe Kiekendief, Kenniscentrum Akkervogels**. Deze natuurorganisatie, opgericht in 2007, adviseert overheden, natuurorganisaties en boeren over bijvoorbeeld effectief akkerrandbeheer, verricht onderzoek en geeft voorlichting.

Henk Jan: "Tijdens de workshop heb ik mij opgeworpen als woordvoerder namens de vogels", vertelt Henk Jan. "Wat hebben zij nodig voor een volwaardig leefgebied? En hou verhoudt zich dat tot de energietransitie?" Drenthe is een belangrijke provincie als het gaat om de aanwezigheid en de verspreiding van akkervogels. Gemiddeld genomen komen hier hogere aantallen broedvogels voor dan in andere Nederlandse provincies. "Maar ook hier lopen de aantallen terug", waarschuwt Henk Jan. "De intensivering van de landbouw gaat onverminderd voort en de komst van geplande windmolen- en zonneparken kan het leefgebied verder doen aftakelen. Een volwaardig leefgebied voor akkervogels kan zeker samengaan met de energietransitie, maar dan moet er wel sprake zijn van balans tussen economisch rendement en ecologische randvoorwaarden van soorten."

Alleen vertellen dat het klimaat verandert, helpt niet

onder leiding van Marthijn Manenschijn

Marthijn Manenschijn is beleidsadviseur bij het Waterschap Drents Overijsselse Delta. Samen met gemeenten en andere partijen bedenkt hij plannen voor aanpassing van het stedelijk gebied aan klimaatverandering; niet alleen extreme neerslag, maar ook hitte en droogte. Daarnaast adviseert hij bij ruimtelijke plannen over een goede invulling van waterbeheer.

Marthijn: "Centraal stond de vraag hoe we ons moeten aanpassen aan klimaatverandering. Zijn we goed bezig als we inwoners voortdurend vertellen dat ze minder tegels in tuinen moeten aanleggen en voor meer groen moeten zorgen? Uit de discussie kwam duidelijk naar voren hoe lastig het is om de juiste instrumenten in te zetten. Klimaatverandering gaat erg langzaam en dringt niet snel tot mensen door. We moeten ze daarom verleiden en daar zijn verschillende mogelijkheden voor. Door alleen te vertellen dat het klimaat verandert, helpt niet. We moeten ludieke acties bedenken. Als voorbeeld werd de flitspaal genoemd die alleen auto's flitste die zich aan de snelheid hielden. Voor elke flits werd een euro aan een goed doel geschonken. Zoiets zouden we ook in relatie tot klimaatverandering moeten bedenken. Een ludieke actie, waarbij het onderbewuste van de mens wordt geprikkeld tot iets positiefs."

Martijn Aslander, oprichter Permanent Beta

Een hunebed bouwen doe je zo

Martijn Aslander is stand-up filosoof, boardroom sparring partner en schrijver van 'Easycratie' en 'Nooit af'. In juni 2018 verscheen zijn boek 'Hoe bouw je een hunebed? - het waargebeurde verhaal van een eigenwijze Drent die besloot in zijn eigen dorp een eeuwenoud mysterie te doorgronden.' Hij is medeoprichter van AmsterdamConnected en Permanent Beta, de netwerkorganisatie waarmee de provincie Drenthe dit inspiratiefestival en de editie van 2017, 'Beleven, benutten en beschermen', heeft georganiseerd. Bij alles wat Martijn Aslander onderneemt, zoekt hij naar onconventionele antwoorden op sociaal-maatschappelijke vraagstukken op basis van de verbinding van informatie en ideeën uit de wereld van kunst, wetenschap en technologie.

In 2000 kwam ik op het idee om in mijn woonplaats Borger het grootste hunebed ter wereld te bouwen. Ik was nieuwsgierig naar hoe mijn Drentse voorouders dat meer dan vijfduizend jaar geleden hadden gedaan. Tegelijk wilde ik de provincie met een spraakmakend evenement van haar stoffige imago ontdoen, de regionale economie een impuls geven en de lokale gemeenschapszin bevorderen. Het werd een avontuur dat mij leerde wat je moet doen, én wat niet moet doen, om projecten van de grond te krijgen die onmogelijk lijken.

Het grootste hunebed kwam er, in de zomer van 2002, maar niet zonder slag of stoot. De start van Gathering Stones, zoals ik het project had genoemd, was in ieder geval geweldig. Allerlei enthousiaste 'gekkies' deden graag met mij mee en al gauw wisten we de aandacht van landelijke media op ons te vestigen. Startkapitaal was eveneens snel gevonden en van verschillende overheden en fondsen kreeg ik toezeggingen voor subsidies.

Maar toen kwamen tegenvallers en hindernissen. Regels, wetten en kaders die de zaak vertraagden. Het Europese subsidieprogramma LEADER dat forse voorfinanciering bleek te vereisen. Cynisme en wantrouwen van dorpsbewoners en anderen. Partners die zich halverwege terugtrokken. Ik werd er alleen maar strijdlustiger en creatiever van. Ik had mensen tegen me in het harnas gejaagd, maar minstens zoveel voor me gewonnen. En ik ontdekte dat als het bij bestuurders niet lukt om via de voordeur binnen te komen, er meestal nog een achterdeur is. Daar bedacht ik het woord buitenom-interventies voor.

Na Gathering Stones besloot ik om nooit meer te vergaderen, geld te gebruiken of een letter op papier te zetten. Ik ontwikkelde me tot expert in het bevechten en waar mogelijk omzeilen van onnodige bureaucratie. Technologie faciliteert me bij het hinderen van de hindermacht, het geheime corps binnen de bureaucratie dat alles vertraagt met papier en geld. Ik spreek niet van klanten, maar ik vraag partijen voor wie ik iets doet de waarde daarvan achteraf zelf te bepalen. Grote organisaties doen een beroep op me. Mijn vertrouwen in deze aanpak is nooit beschaamd.

Het evenement leerde me ook met welke mensen je verder komt en dingen voor elkaar krijgt. Zulke mensen zijn snel van geest, flexibel, open-minded en extreem nieuwsgierig. Zij hebben lef en zij zijn lief. Zij benadelen anderen niet ten gunste van zichzelf en ze gedragen zich pro-sociaal, in de zin dat zij niet worden gedreven door de behoefte aan erkenning. Sceptici zijn nodig om problemen te voorkomen, maar ze lossen niets op.

Duurzaam ondernemen

onder leiding van Jan Reinier de Jong

Jan Reinier de Jong is duurzame akkerbouwer en zonneboer in Odoorn. Tijden veranderen en De Jong vindt dat hij daar als ondernemer zijn verantwoordelijkheid in moet nemen. Op zijn bedrijf, dat voorbeeldbedrijf van de stichting Veldleeuwerik is, doet hij alles zo duurzaam mogelijk. De daken liggen vol zonnepanelen en de stroom wordt opgeslagen in een grote accu. Een deel ervan is voor eigen gebruik en de rest wordt verkocht. Samen met collega-boeren in het gebied is De Jong bezig met de ontwikkeling van meerdere zonneakkers in Borger-Odoorn.

Quotes uit de labsessie met zonneboer Jan Reinier de Jong

- Akkerbouwers ondervinden dagelijks de noodzaak van de grote transitie: in het voorjaar verzopen de akkers en in de zomer zijn ze verdroogd.
- Op het gebied van zon en wind staat er nog een hoop te gebeuren in Drenthe. Veel daken zijn niet geschikt. Omdat grond schaars is en de grondprijs stijgt, zijn dubbelfuncties nodig, bijvoorbeeld aan de randen van autowegen of zelfs in het wegdek. Hele gebouwen kunnen van zonnepanelen worden gebouwd en op parkeerplaatsen kunnen zonnepanelen fungeren als overkapping.
- Nieuwe natuur gaat ten koste van landbouwgrond. Omvorming van landbouwgrond kost bovendien veel geld. Die gronden zouden daarom als een soort pauzeland met tijdelijke zonnepanelen kunnen worden benut. Het duurt immers een tijd voor omgevormde gronden de beoogde natuurwaarde hebben.
- Over de effecten van zonnepanelen op biodiversiteit en natuurontwikkeling zijn rapporten verschenen die stellen dat ze positief zijn en rapporten die stellen dat ze negatief zijn. De belangen van de kiekendief verhouden zich bijvoorbeeld slecht tot zonnepanelen. Nader onderzoek is nodig. Tegelijk is het zo dat niet al je wensen gerealiseerd kunnen worden; soms moet je tevreden zijn met natuur met een 7. Laten we daarom beginnen met een pilot, waarbij op 20 procent van een stuk nieuwe natuur zonnepanelen worden geplaatst.
- Nog teveel partijen hebben de mouwen niet opgestroopt. Projectontwikkelaars willen wel, maar de scheidslijnen tussen natuur en landbouw zijn nog te scherp. De huidige regelgeving werkt ontmoedigend.
- Het is erg belangrijk om de bevolking mee te nemen in ontwikkelingen en ervoor te zorgen dat mens en natuur er voordeel van hebben. Er moet veel aandacht zijn voor biodiversiteit en ruimtelijke kwaliteit bij grootschalige inpassing van zonnepanelen.

Pittige discussies bij We Energy Game

Bij de door de Hanze Hogeschool ontwikkelde We Energy Game stellen deelnemers hun ideale duurzame energiemix vast voor het energieneutraal maken van een dorp of een stad. Productie, profit, people en planet moeten in verhouding zijn en dat bereik je door slim te onderhandelen en goed te combineren. Het team dat de gemeenschap van voldoende energie voorziet en daarbij alle belangen in evenwicht houdt, wint. Gameleider Kayleigh Aalderink van de provincie Drenthe vertelt: “De game was aanleiding voor pittige discussies, bijvoorbeeld over de verschillende mogelijkheden om hernieuwbare energie op te wekken en over de plaatsing van zonnepanelen op daken of juist op zonne-akkers. Ook werd de energievraag van een grote stad afgezet tegen die van een dorp; moet het platteland voor de stad gaan produceren? Kortom, interessante vraagstukken waar we in Drenthe zeker mee te maken hebben of krijgen.”

